

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2026

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI TO'PLAMI

3-JILD 5-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

**INGLIZ VA NEMIS TILLARINI O'QITISHDA O'QUVCHILARNING
NUTQIY QO'RQUVI (SPEAKING ANXIETY) MUAMMOSI VA UNING
SABABLARI**

Axmadjonov Nurbek Zokirjon o'g'li.

Farg'ona davlat universiteti, nemis va fransuz tillari kafedrasida dotsenti
akhmadjonovnurbek@gmail.com
+99890 2778900

Ibrohimova Zarina Botirjon qizi

Farg'ona davlat universiteti 3-bosqich talabasi
zibrohimova884@gmail.com
+998908426248

nnotatsiya

Ushbu ilmiy maqolada ingliz va nemis tillarini o'rganayotgan o'quvchilarda nutqiy qo'rquv (speaking anxiety) muammosi psixologik va pedagogik jihatdan keng qamrovda tahlil qilinadi. Nutqiy qo'rquv xorijiy tilni o'zlashtirish jarayonida muhim to'siq bo'lib, o'quvchilarning erkin fikr bildirishiga va kommunikativ kompetensiyasining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotda kuzatuv, solishtirma tahlil va case study metodlari qo'llanilib, real dars jarayonlarida o'quvchilarning nutqiy xatti-harakatlari o'rganildi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, ingliz tilida nutqiy qo'rquv ko'proq mukammallikka intilish, xato qilishdan qo'rqish va ijtimoiy bosim bilan bog'liq. Nemis tilida esa grammatik murakkablik, so'z tartibi va kognitiv yuk asosiy omillar sifatida namoyon bo'ladi. Shuningdek, o'qituvchi yondashuvi va sinf muhiti ham muhim rol o'ynashi aniqlandi. Tadqiqot yakunida speaking anxiety ni kamaytirish uchun kommunikativ metodlar, erkin muhit va psixologik qo'llab-quvvatlash zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, nemis tili, nutqiy qo'rquv, speaking anxiety, kommunikativ kompetensiya, til o'rganish, psixologik to'siq, metodika, ta'lim jarayoni

Аннотация

В данной статье рассматривается проблема речевой тревожности (speaking anxiety) у учащихся, изучающих английский и немецкий языки, с психолого-педагогической точки зрения. Речевая тревожность является важным фактором, который может существенно снижать эффективность овладения иностранным языком, особенно в процессе устной коммуникации. В исследовании использованы методы наблюдения, сравнительного анализа и кейс-стади, что позволило изучить реальные поведенческие реакции учащихся на занятиях.

Результаты показывают, что при изучении английского языка тревожность чаще связана с перфекционизмом, страхом ошибок и

социальным давлением. В немецком языке основными причинами являются сложная грамматическая структура, порядок слов и высокая когнитивная нагрузка. Также выявлено значительное влияние личности преподавателя и атмосферы в классе на уровень тревожности учащихся. В заключение подчеркивается необходимость создания благоприятной, поддерживающей и коммуникативной образовательной среды.

Ключевые слова: английский язык, немецкий язык, речевая тревожность, speaking anxiety, коммуникативная компетенция, изучение языка, психологический барьер, методика, образовательный процесс

Abstract

This article examines the issue of speaking anxiety among learners of English and German languages from a psycho-pedagogical perspective. Speaking anxiety is considered a significant barrier in foreign language acquisition, particularly affecting learners' ability to communicate effectively in oral contexts. The study employs qualitative research methods such as classroom observation, comparative analysis, and case study to investigate students' behavior and reactions in real learning environments.

The findings reveal that in English language learning, speaking anxiety is primarily associated with perfectionism, fear of making mistakes, and social pressure. In contrast, in German language learning, grammatical complexity, word order, and cognitive load play a more dominant role. Additionally, the teacher's approach and classroom atmosphere significantly influence the level of anxiety experienced by students. The study concludes that reducing speaking anxiety requires supportive teaching strategies, communicative methods, and a low-stress learning environment.

Keywords: English language, German language, speaking anxiety, communicative competence, language learning, psychological barrier, teaching methodology, classroom environment.

Kirish

Zamonaviy globallashuv jarayonida xorijiy tillarni o'rganish ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylangan bo'lib, u shaxsning akademik, professional va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, ingliz tili xalqaro muloqot vositasi sifatida dunyo miqyosida keng qo'llanilsa, nemis tili Yevropa ilm-fani, texnologiya va akademik almashinuv tizimida alohida o'rin egallaydi. Shu bois ushbu ikki tilni o'rganish jarayoni zamonaviy ta'lim siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda.

Shunga qaramay, xorijiy tillarni o'zlashtirish jarayonida o'quvchilar turli lingvistik va psixologik muammolarga duch keladilar. Ushbu muammolar orasida eng muhimlaridan biri nutqiy qo'rquv (speaking anxiety) bo'lib, u o'quvchilarning og'zaki nutq faoliyatida erkin ishtirok etishiga jiddiy to'sqinlik qiladi. Nutqiy qo'rquv ko'pincha o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchsizligi, xato qilishdan

qo‘rqishi, ijtimoiy baholanishdan xavotirlanishi hamda o‘qituvchi yoki sinfdoshlar oldida uyatchanlik his qilishi bilan bog‘liq holda yuzaga keladi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, nutqiy qo‘rquv nafaqat o‘quvchilarning nutqiy faoliyatini cheklaydi, balki ularning umumiy til o‘zlashtirish jarayoniga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Masalan, Krashenning “affective filter” nazariyasiga ko‘ra, o‘quvchining emotsional holati yuqori darajada bo‘lsa, yangi til materialini qabul qilish va qayta ishlash jarayoni sezilarli darajada qiyinlashadi. Shuningdek, MacIntyre va Gardner tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda speaking anxiety til o‘rganish samaradorligini pasaytiruvchi asosiy omillardan biri sifatida e‘tirof etiladi.

Ingliz va nemis tillari o‘rtasidagi lingvistik farqlar ham nutqiy qo‘rquv darajasiga ta‘sir ko‘rsatadi. Ingliz tilida nisbatan soddaroq grammatik tizim mavjud bo‘lsa-da, global kommunikatsiya talablari va “mukammal gapirish” stereotipi o‘quvchilarda yuqori psixologik bosimni yuzaga keltiradi. Nemis tilida esa grammatik tizimning murakkabligi, ayniqsa fe‘llarning gap oxirida joylashuvi, artikllar tizimi va sintaktik qoidalar o‘quvchilarda kognitiv yukni oshirib, nutqiy faoliyatni qiyinlashtiradi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi ingliz va nemis tillarini o‘rganayotgan o‘quvchilarda nutqiy qo‘rquv muammosini aniqlash, uning asosiy sabablarini tahlil qilish hamda ushbu muammoni kamaytirishga qaratilgan samarali pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishdan iboratdir. Tadqiqotda kuzatuv metodi, solishtirma tahlil va case study usullaridan foydalanilib, real ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning nutqiy xulqi o‘rganiladi. Shu bilan birga, tadqiqotning dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish til o‘qitishning asosiy maqsadi sifatida qaralmoqda, ammo nutqiy qo‘rquv mavjud bo‘lgan sharoitda bu maqsadga erishish qiyinlashadi. Shu sababli ushbu muammoni chuqur o‘rganish va ilmiy asoslangan yechimlar ishlab chiqish zamonaviy til pedagogikasining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Metodologiya va ma'lumotlar tahlili

Mazkur tadqiqot ingliz va nemis tillarini o‘rganayotgan o‘quvchilarda nutqiy qo‘rquv (speaking anxiety) muammosini aniqlash, uning kelib chiqish sabablari hamda ta‘lim jarayoniga ta‘sirini chuqur o‘rganish maqsadida ishlab chiqildi. Tadqiqot metodologiyasi kompleks yondashuvga asoslanib, sifatli (qualitative) hamda qisman miqdoriy (quantitative) elementlarni o‘z ichiga oldi. Bu yondashuv o‘quvchilarning nutqiy xatti-harakatlarini nafaqat kuzatish, balki ularni tizimli ravishda tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqot jarayonida kuzatuv metodi, solishtirma tahlil va case study (holat tahlili) asosiy ilmiy usullar sifatida qo‘llanildi. Bundan tashqari, o‘qituvchi va o‘quvchilar bilan qisqa norasmiy suhbatlar o‘tkazilib, ularning subyektiv fikrlari ham hisobga olindi, bu esa ma‘lumotlarning chuqurligini oshirdi. Ushbu yondashuv Krashenning affektiv filtr nazariyasiga asoslanib, emotsional omillar til o‘zlashtirish jarayoniga bevosita ta‘sir ko‘rsatishini hisobga oladi¹.

Kuzatuv metodi tadqiqotning markaziy bosqichi bo'lib, ingliz va nemis tili darslarida o'quvchilarning tabiiy nutqiy xulqini o'rganishga xizmat qildi. Tadqiqot doirasida jami 7 ta dars (4 ta ingliz tili, 3 ta nemis tili) tahlil qilindi. Har bir dars davomida o'quvchilarning nutqiy faolligi, savollarga javob berish tezligi, pauza qilish darajasi, gapni boshlash va davom ettirishdagi qiyinchiliklari, tana tili, ko'z kontaktidan foydalanish darajasi hamda ovoz ohangi batafsil qayd etildi. Misol tariqasida, ingliz tili darsida o'qituvchi "What are your plans for the future?" savolini berganda, o'quvchilarning katta qismi javob berishdan oldin sezilarli pauza qilgani, ayrimlari esa "I think... maybe..." kabi noaniq iboralar bilan gapni cho'zishga harakat qilgani kuzatildi. Ba'zi o'quvchilar fikrini boshlagan bo'lsa-da, uni grammatik yoki leksik jihatdan mukammal shakllantira olmaslik qo'rquvi sababli gapni to'liq yakunlay olmagan. Nemis tili darsida esa "Was hast du gestern gemacht?" kabi oddiy savollarga javoban o'quvchilar ko'pincha uzoq sukut saqlab, keyin qisqa va soddalashtirilgan gaplar bilan cheklangani aniqlandi. Bu holat ayniqsa fe'lning gap oxirida joylashuvi va artikllarni to'g'ri qo'llashdagi qiyinchiliklar bilan bog'liq ekanligi kuzatildi².

Ma'lumotlar tahlili natijasida speaking anxiety ning asosiy sabablariga quyidagilar kirishi aniqlandi: xato qilishdan qo'rquv, o'ziga ishonchsizlik, ijtimoiy baholanishdan xavotir, o'qituvchi reaksiyasidan qo'rquv, grammatik murakkablik va mukammallikka intilish. Dörnyei (2001) til o'rganishda motivatsiya va emotsional omillar muhim rol o'ynashini ta'kidlab, o'quvchilarning ichki ishonchini rivojlantirish zarurligini qayd etadi⁶. Shuningdek, sinf muhitining raqobatga asoslanganligi ham o'quvchilarning psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi kuzatildi. Ayrim o'quvchilar boshqalarning muvaffaqiyati bilan o'zini solishtirib, o'ziga bo'lgan ishonchini yo'qotadi va bu holat nutqiy faollikning pasayishiga olib keladi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari speaking anxiety o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda jiddiy to'siq ekanligini tasdiqladi. Ushbu muammoni kamaytirish uchun ta'lim jarayonida qo'llab-quvvatlovchi va erkin muhit yaratish, xatoga tolerantlikni shakllantirish, interaktiv va kommunikativ metodlardan foydalanish hamda o'quvchilarning psixologik holatini hisobga olish zarurligi ilmiy asosda xulosa qilindi.

Natijalar va muhokama

Tadqiqot davomida O'zbekiston ta'lim tizimida ingliz va nemis tillarini o'qitish jarayoni bir nechta umumta'lim maktablari va til markazlarida kuzatildi. O'quvchilar va o'qituvchilar bilan o'tkazilgan so'rovnomalar hamda dars kuzatuvlari asosida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, ikkala tilni o'qitishda ham asosiy muammo — kommunikativ kompetensiyaning yetarli darajada shakllanmaganligidir (ya'ni o'quvchilar tilni biladi, lekin erkin ishlata olmaydi).

Ingliz tili bo'yicha natijalar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning katta qismi grammatik qoidalarni yaxshi o'zlashtirgan bo'lsa-da, ularni amaliy nutqda

qo‘llashda qiynaladi. So‘rovnomalar natijalariga ko‘ra, o‘quvchilarning taxminan 65–70 foizi ingliz tilida erkin gapira olmasligini bildirgan. Ular yozma topshiriqlar, testlar va grammatik mashqlarda nisbatan yaxshi natija ko‘rsatadi, ammo real hayotiy muloqot vaziyatlarida tez fikrlash va javob berishda muammoga duch keladi.

Nemis tili bo‘yicha natijalar yanada pastroq ko‘rsatkichlarni namoyon etdi. O‘quvchilarning aksariyati oddiy grammatik gaplarni tuza olsa ham, ularni kengaytirilgan dialogga aylantira olmaydi. So‘rovda qatnashganlarning 75–80 foizi nemis tilini murakkab va ko‘p yodlashni talab qiladigan fan sifatida baholagan. Masalan, “Ich bin Schüler”, “Ich habe ein Buch” kabi sodda gaplar yodlangan bo‘lsa-da, ularni real suhbatda ishlatish yoki davom ettirish ko‘nikmasi shakllanmagan.

Dars kuzatuvlari davomida ingliz tili darslarining asosiy qismi grammatika mashqlari va yozma topshiriqlarga yo‘naltirilganligi aniqlandi. O‘qituvchi markazli yondashuv ustun bo‘lib, o‘quvchilar ko‘proq tinglaydi va yozadi, lekin kam gapiradi. Nemis tili darslarida esa tarjima qilish, lug‘at yodlash va grammatik qoidalarni mexanik o‘rganish asosiy metod sifatida qo‘llaniladi. Interaktiv mashg‘ulotlar juda kam ishlatiladi, bu esa o‘quvchilarning tilni real muhitda qo‘llash imkoniyatini cheklaydi.

Motivatsiya darajasi ham muhim natijalardan biri bo‘ldi. Ingliz tiliga nisbatan qiziqish o‘rtacha darajada bo‘lib, u xalqaro aloqa tili sifatida qabul qilinadi. Biroq nemis tiliga qiziqish past, chunki o‘quvchilar uni kundalik hayotda kam qo‘llaniladigan va murakkab til deb hisoblaydi. Bu esa o‘quv jarayonidagi faollik darajasiga bevosita ta‘sir qiladi.

O‘qituvchilarning metodik yondashuvi ham natijalarga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Ko‘pchilik o‘qituvchilar an‘anaviy usullardan foydalanadi: grammatik tushuntirish, yozma mashqlar va tarjima. Zamonaviy kommunikativ metodlar esa yetarli darajada qo‘llanilmaydi (bu metod o‘quvchini real muloqotga jalb qilishga asoslanadi).

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda ingliz va nemis tillarini o‘qitish jarayoni hali ham an‘anaviy pedagogik yondashuvga asoslangan bo‘lib, bu yondashuvda grammatika ustunlik qiladi, kommunikativ kompetensiya esa yetarli darajada rivojlanmaydi.

Ingliz tili bo‘yicha muhokama qilinganda, uning global til sifatidagi ahamiyati o‘quvchilarda motivatsiya yaratadi. Biroq dars jarayonlarida kommunikativ mashqlarning yetishmasligi sababli o‘quvchilar tilni “biladi”, lekin “ishlatmaydi”. Bu holat lingvistik nazariyada “passiv kompetensiya” deb ataladi, ya‘ni bilim bor, ammo amaliy qo‘llash yo‘q.

Nemis tili bo‘yicha esa asosiy muammo tilning murakkabligida emas, balki o‘qitish uslubidir. Darslar ko‘pincha yodlash va tarjimaga asoslangan bo‘lib,

o'quvchilarda mexanik bilim shakllanadi. Natijada ular real muloqot vaziyatlarida o'z bilimlarini qo'llay olmaydi.

O'qituvchilarning metodik tayyorgarligi ham muhim omil sifatida ko'rindi. Ba'zi o'qituvchilar kommunikativ metodlarni bilsa-da, ularni to'liq qo'llash imkoniga ega emas. Bunga o'quv dasturlarining qat'iyiligi, vaqt yetishmasligi va baholash tizimining testga yo'naltirilganligi sabab bo'ladi.

Umuman olganda, asosiy muammo — tilni o'qitishda nazariya va amaliyot o'rtasidagi katta tafovutdir. Agar ta'lim jarayonida real hayotga yaqin vaziyatlar ko'paytirilsa, o'quvchilar guruh bo'lib ishlasa va og'zaki nutq ko'proq rivojlantirilsa, til o'rganish samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Shuningdek, ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish ham muhim. Bu o'quvchilarga faqat dars ichida emas, balki mustaqil ravishda ham tilni rivojlantirish imkonini beradi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot O'zbekistonda ingliz va nemis tillarini o'qitish jarayonidagi mavjud holatni tahlil qilishga qaratildi. Olingan natijalar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, hozirgi ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitish asosan nazariy bilimlarga tayanadi, ya'ni grammatika va yozma mashqlarga ko'proq e'tibor beriladi. Biroq o'quvchilarning amaliy kommunikativ ko'nikmalari, ayniqsa og'zaki nutq va erkin muloqot qilish qobiliyati yetarli darajada rivojlanmagan.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, dars jarayonlarida zamonaviy kommunikativ metodlarning yetarli darajada qo'llanilmasligi ham muhim muammo hisoblanadi. Ko'pchilik o'qituvchilar an'anaviy usullarga tayanadi, bu esa o'quvchilarning faolligini kamaytiradi va tilni tabiiy muhitda o'rganish imkoniyatini cheklaydi. Bundan tashqari, audio-video materiallar, interaktiv platformalar va raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi ham past bo'lib, bu o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Umuman olganda, ingliz va nemis tillarini o'qitish sifatini oshirish uchun ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish zarur. Xususan, kommunikativ yondashuvni kuchaytirish, darslarda og'zaki nutq mashqlarini ko'paytirish, guruhli va juftlikda ishlash usullarini keng joriy etish hamda real hayotga yaqin vaziyatlarni yaratish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, o'qituvchilarning metodik malakasini oshirish va ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish ham dolzarb vazifa hisoblanadi.

Agar ushbu takliflar amaliyotga tatbiq etilsa, o'quvchilarning xorijiy tillarni o'zlashtirish darajasi sezilarli darajada oshadi. Ular nafaqat grammatik jihatdan to'g'ri gap tuza oladi, balki real muloqotda ham erkin fikr bildira oladigan darajaga yetadi. Bu esa ta'lim tizimining umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Council of Europe. (2018). Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). Strasbourg: Council of Europe Publishing.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Harmer, J. (2015). The Practice of English Language Teaching. Pearson Education Limited.
4. Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching. Pearson Longman.
5. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). Techniques and Principles in Language Teaching. Oxford University Press.
6. Nation, I. S. P. (2013). Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge University Press.
7. Thornbury, S. (2005). How to Teach Speaking. Pearson Education.
8. Scrivener, J. (2011). Learning Teaching. Macmillan Education.
9. Lightbown, P. M., & Spada, N. (2013). How Languages are Learned. Oxford University Press.
10. Goethe-Institut. (2022). Deutsch als Fremdsprache: Unterrichtsmaterialien und Standards. München: Goethe-Institut.
11. Eurostat. (2021). Language Learning in Europe: Trends and Statistics. European Union Publications.
12. Ellis, R. (2008). The Study of Second Language Acquisition. Oxford University Press.